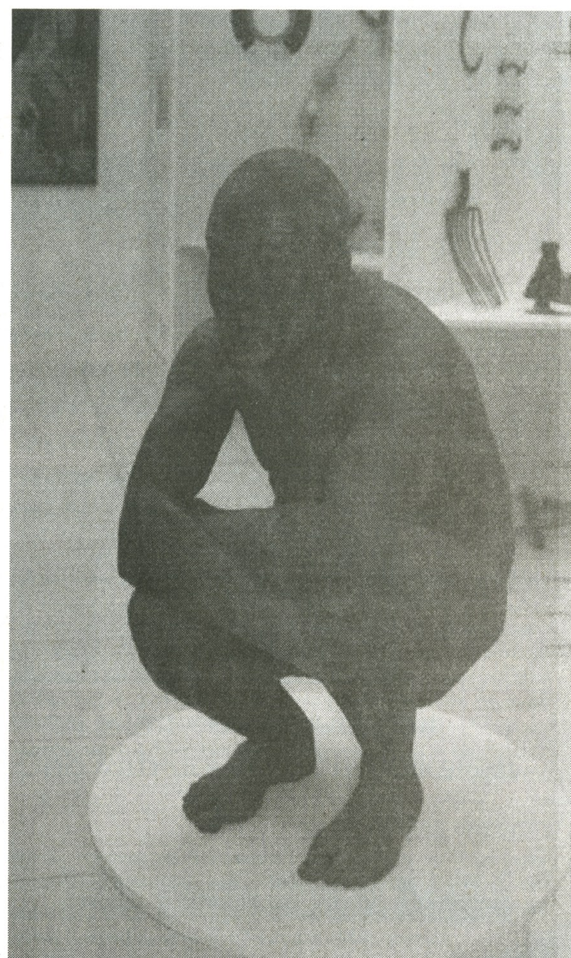
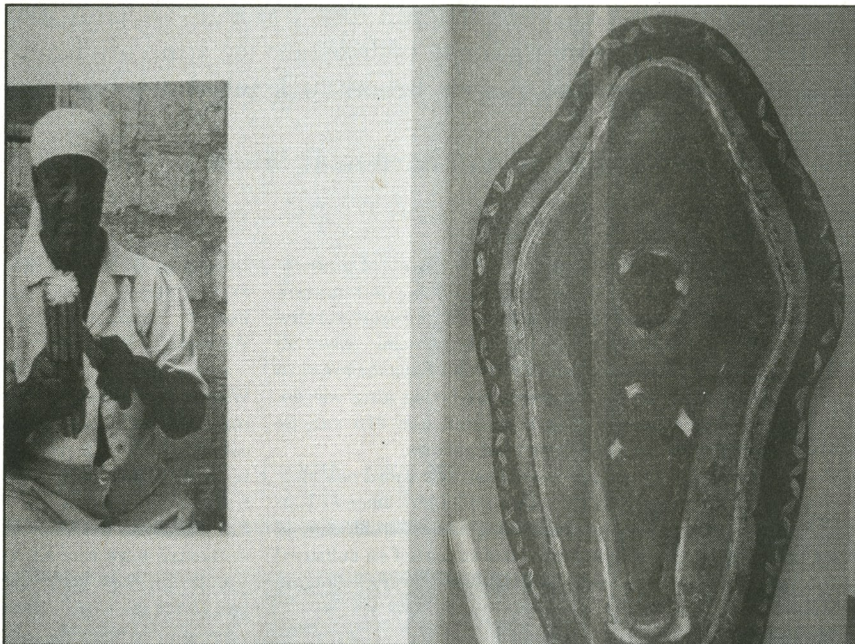
Indianen in dienst van heren Aruba's feodale historie

door: Raúl Henriquez

Een groot deel van de expositie Herencia di Sclabitud 2008 gaat over de Afrikaanse slavengroep die in de negentiende eeuw op Aruba kwam.
Het is een vergeten pagina in de geschiedenis die de inrichters van de tentoonstelling in het Nationaal Archief naar boven willen halen.
Een ander deel van de traditionele bevolkingssamenstelling is, behalve het bloed van kolonistenfamilies dat door Arubaanse aderen stroomt, de indiaanse voorgeschiedenis. Die wordt zelden vergeten en zijn trots aangehaald door politici en schrijvers en op nationalistische dagen en verkiezingen. Op de bankbiljetten staan ook slechts 'indiaanse' afbeeldingen.
Toch blijkt bij hier en daar wat rondvragen de geschiedenis over indiaanse voorouders niet zo goed bij iedereen bekend te zijn. Althans niet zo goed als bij wetenschapper Luc Alofs, die nu ookde curator van de slavenexpositie is.

Opvallend in het verhaal van Alofs is de relatie tussen de indianen en de Nederlandse bewoners, vóór de grotere kolonisatie in de negentiende eeuw. Nadat de oorspronkelijke indianen na de ontdekking van Aruba bijna allemaal door de Spanjaarden werden weggebracht door Hispaniola, staken er nieuwe indianen over uit Zuid-Amerika. Daarbij ontstond op Aruba een feodale samenleving.
Dat was een unieke situatie in het Caribische gebied volgens Alofs: "De Arubaanse indianen zijn allemaal gekomen nadat Nederland het zaakje van Spanje had overgenomen. Vanuit Guajira in Venezuela zijn er kleine aantallen nieuwe indianen gekomen. Daar waren factoren voor. Hier werden indianen relatief met rust gelaten: in het oostelijke gedeelte van Venezuela waren toen pacificatieoorlogen bezig, een strijd tussen de bevolking en het Spaanse gezag. Aruba was een soort uitwijkhaven."

HERENDIENSTEN

De indianen werden hier toegelaten, vertelt Alofs, door de West-Indische Compagnie (WIC), mits men twee of drie dagen per week arbeid verrichte voor de compagnie. "Herendiensten noemden ze dat. Diensten die te zien zijn als een vorm van semi-slavernij. Enerzijds kregen de indianen het recht om hier te wonen, een kleine cunucu te bebouwen en een beperkte hoeveelheid vee te houden. Aan de andere kant had de compagnie goedkope werklui. Dat speelt allemaal af vanaf 1655. Deze herendiensten hebben eigenlijk nog bestaan tot 1859 toen de bevolking ertegen in opstand kwam. Daarna is er nooit meer bij naam gebruik van de regeling gemaakt maar heette het misschien later 'arbeidsplicht'."

Volgens Alofs hebben de indianen de herendiensten altijd beschouwd als een contract. "Zodra er misbruik van werd gemaakt, protesteerden ze. Zo konden ze op het eiland blijven en hoefden ze nooit belasting te betalen.
Toen er een voorstel werd gedaan om belastingen te introduceren, weigerden ze dat. In 1795 maakt een werknemer van de WIC misbruik van de diensten door indianen voor hem persoonlijk te laten werken. De indianen zijn toen in opstand gekomen waarbij een dode viel."
Opmerkelijk, constateerde Alofs bij onderzoek, was dat de rijkere indianen, zoals de familie Tromp, zwarte slaven in dienst hadden. Ook dat is als een fenomeen te beschouwen; indianen die Afrikaanse slaven in dienst hadden.
Alofs: "De Trompen bezaten grote hoeveelheden vee.
Zo had Maria Magdalena Tromp wel 700 stuks. Dat was ergens in Noord, het enige dorp dat er toen was. Het bevolkingscentrum bestond uit de kerk van Noord die is gebouwd van 1774 tot 1777, en het kapeltje van Alto Vista uit 1750. De paar mensen van de WIC, de families Maduro en Arends zaten allemaal achter het vliegveld, het Parkietenbos. En, de commandeurs, zaten natuurlijk bij de Commandeursbaai. Meer dan 120 huishoudens waren er niet, blijkt bij de volkstelling van 1767. Daarvan werkten toen 12 voor de WIC. Acht daarvan waren door de compagnie toegelaten om plantages te beginnen. Dat waren de eerste, heel beperkte kolonisten. Ongeveer honderd families hadden een indiaanse achtergrond. Het was dus een indiaanse samenleving. Ook dat was toen volstrekt uniek, dat had je alleen op Dominica nog. De indianen spraken nog een indianentaal, waarvan in de 19e eeuw de laatste woorden zijn opgeschreven door Europese reizigers. Ook spraken ze een gebroken Spaans, beschreef de piraat Alexandre Exquemelin die in 1765 langskwam. Het oudste bewijs van Papiaments dat we op Aruba hebben, dateert pas van 1803. In een reisbeschrijving van de 19e eeuw, van dominee G. Bosch, staat beschreven hoe de indianen ten slotte het Papiamento overnemen."

De kolonisatie is rond 1800 op gang gekomen, eerst door toestemming van de Engelse overheersers en daarna door de teruggekeerde Nederlandse machthebbers. Alofs schat dat er rond die tijd duizend mensen woonden op Aruba. "De bevolking groeit daarna explosief. Dan vindt ook de integratie plaats van indianen met kolonisten en hun slaven, wat de kernbevolking van Aruba is geworden."